

Uute EL jaoks probleemsete invasiivsete võõrliikide leviku oht Eestis

Lilian Pukk,
Kalageneetika teadur, PhD

20. märts, 2024
Tallinn

Eesmärk

- Analüüsida 10 EL-i jaoks probleemse invasiivse võõrliigi sissetuleku- ehk liikumisteed
- Koostamisel võeti arvesse:
 - Bioloogilise Mitmekesisuse Konventsiooni poolt väljatöötatud klassifikatsioone
 - Ellujäämist Eesti kliimas
 - Sissetuleku tõenäosust vaadeldavate teede kaudu
- Analüüs koostati Ann Kraut (2007) metoodika põhimõttel

Elupaigatingimuste ja liikumisteede sobivus

- Kliima

- 0 – Ebasobiv
- 1 – Erandlikult sobiv
- 2 – Vähesobiv
- 4 – Sobiv

- Elupaigatingimused ja kooslus

- 0 – Ebasobiv
- 1 – Kohati sobiv
- 2 – Vähesobiv
- 4 – Sobiv

- Inimvahendatud levitamine

- 0 – Teadaolevalt võimatu, välistatud
- 1 – Ebatõenäoline kuid võimalik
- 2 – Harv
- 4 – Sage või tavaline

- Iseseisev levi

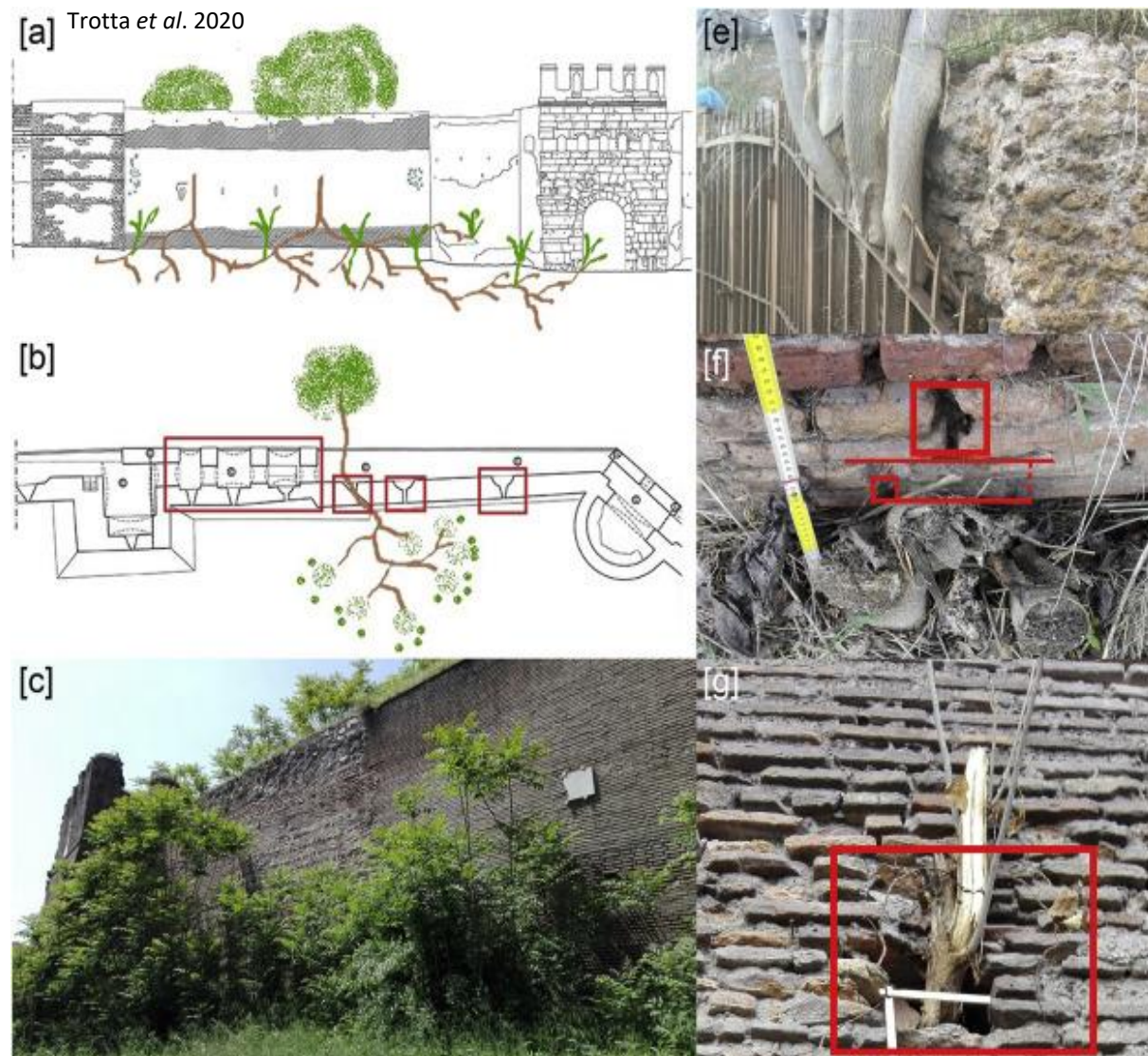
- 0 – Teadaolevalt võimatu, välistatud
- 1 – Väga harv
- 2 – Harv
- 4 – Sage või tavaline

Liikumisteede klassifikatsioon

1. Loodusesse laskmine
 - Nt bioloogiline tõrje, erosiooni takistamine, jahipidamine jne
2. Suletud tingimustest väljapääsemine
 - Nt põllumajandus, botaanikaaed, aiandus, elussööt jne
3. Vedu – saastaja
 - Nt loomadel/taimedel olev saastaja, elupaigamaterjalide vedu jne
4. Vedu – nn jänesena reisivad liigid
 - Nt orgaanilised pakkematerjalid, ballastvesi, inimesed ja nende pagas jne
5. Koridorid
 - Nt omavahel ühendatud veeteed, tunnelid ja sillad
6. Iseseisev liikumine
 - Võõrliikide looduslik levimine üle riigipiiride

Näärmeline jumalapuu (*Ailanthus altissima*)

- Kiirekasvuline, põhjustab juurtega kahjustusi
- Lõuna- ja Kesk-Euroopas levinud
- Eestis külmaõrn
- Eestis Tallinna ja Tartu Botaanikaaias
- Lähim invasiivne populatsioon Taanis

Andi pamparohi (*Cortaderia jubata*)

- Moodustab tihedaid kogumikke tõrjudes välja looduslikud liigid
- Kuivanud materjal suurendab tulekahjude intensiivsust
- Seemned võivad levida tuule, vee ning loomadega
- Külmad talved on elujõulise populatsiooni tekkimiseks vähesobivad
- Eestis teadaolevalt veel ei ole

Foto: Neal Kramer

Jaapani humal (*Humulus scandens*)

- Katab tiheda matina, konkureerides kohalike liikidega
- Eriti ohustatud on kaldaäärsed elupaigad
- Peamiseks levikuteeks on vooluveekogud ja inimesed
- On olnud Tartu ja Tallinna Botaanikaaedades
- Lähim invasiivne populatsioon Ungaris

Himaalaja põhjatatar (*Koenigia polystachya*)

- Suure kasvu tõttu tõrjub valgust varjates välja looduslikud taimeliigid
- Paljuneb kergesti risoomi abil (võõrlevilas seemnetega ei paljune)
- Populaarne ilutaim
- Lähim populatsioon Rootsis
- Eestis teadaolevalt veel ei ole

Jaapani ronisõnajalg (*Lygodium japonicum*)

- Ronisõnajala tihnikud lämmatavad alustaimestikku, tõrjudes kohalikud liigid välja
- Suurendab tulekahjude ohtu taime keemilise koostise ja suure biomassi tõttu
- Levib kergesti mikroskoopiliste eoste abil
- Praegu EL-s ei leidu elupaiga sobimatuse tõttu
- Lähim Saksamaa botaanikaaed
- On mõned taimed Tartu ja Tallinna Botaanikaaias

Siiami kabeorav (*Callosciurus finlaysonii*)

- Põhjustab suurt kahju parkides ja puuistandustes puukoore koorimisega
- Toidukonkurent kohalikule punaoravale
- Väga kohanemisvõimeline liik
- Nõudlus lemmikloomadena suur
- Põhjapoolsete alade külmad talved takistavad leviala laienemist
- Lähim populatsioon Itaalias
- Eestis teadaolevalt veel mitte

Harilik päikeseahven (*Lepomis gibbosus*)

- Peetakse üheks invasiivsemaks kalaliigiks
- Põhjustab suurt ökoloogilist kahju
- Toidukonkurent ning toitub teiste kalade marjast ja vastsetest
- Eluvõimeline väga erinevates keskkonnatingimustes
- Levikut soodustab kõrge ellujäämus ja viljakus
- Euroopas levis loodusesse akvaristide käe läbi
- Lähim leid looduses: Lätis ja Soomes
- Eestis teadaolevalt veel mitte
- Liigi sissevedu keelatud aastast 2007

Roostevähk (*Faxonius rusticus*)

- Muudab elupaiga struktuuri ja tõrjub kohalikud liigid välja
- Suureks konkurendiks jõevähile, kuna on viljakam, agressiivne ja vähikatku kandja
- Kaevub kalda sisse, taludes veekogude kuivamist
- Üksik emane võib loodusesse sattudes paljuneda, kuna säilitab isase spermapakette laka all
- Lähim leid looduses - Prantusmaal
- Eestis teadaolevalt veel mitte

Foto: Emilio Concari

Pukspuuleedik (*Cydalima perspectalis*)

- Võib põhjustada massiivset lehelangust (Saksamaal 95% looduslikest pukspuu saludest hävinud)
- Levib pukspuu kaubandusega
- Väga vastupidav ja viljakas
- On söögikõlbmatud putuktoiduliste lindudele
- Tõrjeks kasutatakse liigispetsiifilisi feromoonpüüniseid
- Lähim invasiivne populatsioon Saksamaal
- Eestis leitud üksikud isendid al 2018.a

Uus-Meremaa röövlamelane (*Arthurdendyus triangulates*)

- Toitub suurel määral vihmaussidest, mõjutades tugevalt nende arvukust
- Vihmausside puudumine mõjutab negatiivselt mulla produktiivsust
- Põhjustades nii majanduslikku kahju
- Võib ilma toiduta vastu pidada kuni aasta
- Ei ole meelstoiduobjekt, kuna eritab ebameeldiva maitsega lima
- Eesti kliima väga hästi ei sobi
- Lähim populatsioon Šotimaal ja Inglismaal
- Eestis teadaolevalt veel mitte

Kokkuvõte

- Eesti kliima on kahele liigile väga ebasobiv
- Kuuele liigile sobib ainult erandlikult – kui on soojemad talved või suved
- Kahele liigile sobilik – roostevähk ja päikeseahven
- Analüüsis käsitleti 19 sissetulekuteed 44-st
- Hindamine tagines varasemal informatsioonil EL-is ja mujal maailmas
- Hinnete kujunemisel mängis suurt rolli organismi bioloogilised omadused ning tema mõju kohalikule loodusele

Kokkuvõte

- Võõrliigi looduslik levik üle riigipiiride on võimatu, kuna populatsioon Euroopas puudub või on iseseisvaks levimiseks liiga kaugel
- Võõrliigi inimese poolt loodusesse laskmine on üheks kõige levinumaks sissetoomise teeks (eriti maismaataimede puhul)
- Kõige liigirikkamaks sissetulekuteeks olid aiandus ja lemmiklooma kaubandus
- Võõrliikide leviku ennetamiseks või pidurdamiseks tuleb suurendada inimeste loodusteadlikkust

**Teavitustöö on üheks peamiseks
võõrliikide leviku tõkestamise viisiks!**

KLIIAMINISTEERIUM

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Aitäh!

Koostaja tänab analüüsi kirjutamisele kaasa aidanud eksperte:

Katrin Kaldre

Margo Hurt

Urmas Laansoo

Anu Birnbaum

Ave Visnapuu

Kersti Tambets

Merike Linnamägi